

11. Красавина А. В., Шашева А. Н. Эффекты и риски иммерсивной журналистики: технологический и этический аспекты // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. – 2021. – Т. 21. – №. 3. – С. 95-102.
12. Doyle, P., Gelman, M. & Gill, S. (2016). Viewing the future? Virtual reality in journalism. Knight Foundation.
13. Самарцев О. Р., Латенкова в. М., Слепцов н. А. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: литературоведение. Журналистика // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: литературоведение. Журналистика Учредители: Российский университет дружбы народов. – 2022. – Т. 27. – №. 2. – С. 414-424.
14. García-Avilés, J. G., Carvajal, M. & Arias, F. (2018). Implantación de la innovación en los cibermedios españoles: análisis de las percepciones de los periodistas. Revista Latina de Comunicación Social, (73), 369-384. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2018-1260>
15. Pérez-Seijo, S. & Vicente, P. N. (2022). After the Hype: How Hi-Tech Is Reshaping Journalism. En J. Vázquez-Herrero, A. Silva- Rodríguez, M. C. Negreira-Rey, C. Toural-Bran & X. López-García (Eds.), Total Journalism. Models, Techniques and Challenges (pp. 41-52). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-88028-6_4
16. Иммерсивные проекты // Ria URL: <https://ria.ru/20230113/riavr-1841965276.html>
17. Seijo, S. P. Periodismo inmersivo con vídeo 360 grados: valor, narrativa y retos de futuro. Doxa Comunicación. Revista Interdisciplinar de Estudios de Comunicación y Ciencias Sociales, 2023
18. Телевидение – это звучит гибко // DK URL: <https://www.dknews.kz/ru/dk-life/299323-televidenie-eto-zvuchit-gibko>
19. Ibrayeva, G. Z. Иммерсивная журналистика как новая цифровая платформа медиакоммуникации. Серия Журналистика, 2017, 46(4), 15-26.

ӘОЖ 070(574)

МЕДИАДИСКУРСТАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ САЯСИ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ АХУАЛЫ

Тілектес Айым

ayim_tlektес@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Баспасөз және баспа ісі кафедрасы
7М03204-Журналистика білім беру бағдарламасының 2-курс магистранты,
Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Г.Әшірбекова

Қазақстанда бұқаралық ақпарат құралдары қоғамдық пікірді қалыптастыруда және мемлекеттік саясатқа ықпал етуде шешуші рөл атқарады. Отандық бұқаралық ақпарат құралдары инфрақұрылымдық жобаларды, өнеркәсіптік дамуды және әлеуметтік камсыздандыру бағдарламаларын көрсете отырып, үкіметтің экономикалық күн тәртібіндегі жетістіктерге жиі назар аударады. Алайда тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдары табыс теңсіздігі, сыбайлас жемқорлық және экономиканы әртараптандыру сияқты мәселелерді шеше отырып, сыни көзқарастарды ұсына алады. Отандық медиа ландшафт шеңберіндегі көзқарастардың әртүрлілігі Қазақстанның экономикалық проблемалары мен мүмкіндіктерін жан-жақты түсінуге ықпал етеді.

Халықаралық деңгейде Қазақстанның экономикалық тұрақтылығы көбінесе геосаяси көзқарастар, аймақтық динамика және инвестициялық әлеует объективі арқылы қарастырылады. Қазақстанның стратегиялық серіктестіктерін, экономикалық реформаларын және инвестициялық мүмкіндіктерін көрсететін бұқаралық ақпарат құралдарының оң хабарлары оның шетелдік инвесторлар үшін тұрақты және тартымды бағыт ретіндегі имиджін арттыра алады. Керісінше, саяси тұрақсыздықтың, адам құқықтары мәселелерінің немесе реттеу мәселелерінің жағымсыз көріністері әлеуетті инвесторларды тежеп, Қазақстанның экономикалық перспективаларына деген сенімге нұқсан келтіруі мүмкін. Сондықтан кез келген елдің, соның ішінде Қазақстанның да медиадискурстағы салалық деңгейдегі образы маңызды әрі өзекті рөл атқарады.

Қазақстан, орасан зор табиғи ресурстарға және стратегиялық географиялық орналасуына ие Орталық Азия елі, өзінің экономикалық тұрақтылығы тұрғысынан қызығушылықтың артуына айналды. Біздің ғылыми жұмысымыз Қазақстанның экономикалық тұрақтылығын бұқаралық ақпарат құралдарында көрсету объективі арқылы бейнелеуді зерттеуге бағытталған. Бұқаралық ақпарат құралдарындағы әртүрлі дереккөздерді, соның ішінде жаңалықтар мақалаларын, репортаждар мен түсініктемелерді талдай отырып, Қазақстанның экономикалық тұрақтылығын ел ішінде де, халықаралық деңгейде де қабылдауға әсер ететін факторларды қарастырады. Сонымен қатар ол бұқаралық ақпарат құралдарындағы оқиғалардың инвесторлардың сеніміне, мемлекеттік саясатқа және Қазақстанның жалпы экономикалық ландшафтына әсерін зерттейді.

XX ғасырдың екінші жартысында жүргізіліп жатқан стилистикалық әдіс аясында сөйлеудің әлеуметтік сабақтастығы және қарым-қатынас саласын анықтау мәселелері белсенді зерттелді. Бұл зерттеулер дискурсивті фокус тұрғысынан сөйлеу тәжірибесін талдауда өз жалғасын тапты және тиісті ғылым аясында дами бастады.

Тіл зерттеушілері үшін белгілі бір айтылымдар мен сөздердің нақты контексте не үшін қолданылатынын түсіну маңызды болды. Неліктен белгілі бір тілдік бірліктер қолданылатыны туралы сұрақтар, басқалары емес, барған сайын маңызды бола бастады.

Қазіргі ғылымда терминологиялық мәртебеге ұмтылатын ұғымда белгісіздік неғұрлым көп болса, оның ғылымның әртүрлі салаларында орталық категорияға айналу ықтималдығы соғұрлым жоғары болады деген пікір бар. Бұл семиотикаға, әлеуметтануға, философияға, этнологияға, антропологияға, әдебиеттануға және басқа пәндерге әсер ететін «дискурс» терминіне де қатысты (Фуко, 1996).

«Дискурс» терминінің тағдыры әртүрлі және даулы, тіпті тіл ғылымы аясында да, оның ғылыми білімнің басқа салаларына әсерін айтпағанда.

1970 жылдардың басынан бастап «дискурс» термині ғылыми әдебиеттерде, әсіресе француз тілінің дәстүрі аясында кеңінен қолданылды. Осы дәстүр бойынша «дискурс» оның тұтастығында сөйлеуді білдіреді. Ғалым Э. Бенвенист бұл сөзді алғаш рет терминге айналдырып, оны «сөйлеуші сөзі» деп анықтады, ол сөйлеу қарым-қатынасының нақты жағдайларының прагматикалық мақсаттарымен қалыптасады.

Осы анықтамаға сүйене отырып, ғалым Н.Д. Арутюнов мәтінді дискурсқа айналдырудың метафоралық аспектісіне баса назар аударып, оны «речь, погруженная в жизнь» деп атады, ал мәтінді дискурстың жандылығы мен динамикасы жоқ өрнектің неғұрлым статикалық түрі ретінде бөліп көрсетті (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990). Демек, қазіргі ғылыми әдебиеттерде «дискурс» термині, сондай-ақ оның туындылары, мысалы, «дискурсивті тәжірибе» жиі қолданылады. Бұл сөйлеу тәжірибесін неғұрлым жанды және динамикалық, қарым-қатынастың нақты жағдайларына бағытталған және сөйлеудің тұтастығы ретінде түсінуді көрсетеді.

Осылайша ғылыми әдебиеттердегі «дискурс» ұғымының эволюциясы адамның сөйлеу әрекетін және оның әлеуметтік-мәдени контекстін тереңірек түсінуге деген ұмтылысты, сондай-ақ тіл мен коммуникацияны зерттеудегі прагматика мен контекст аспектілерінің маңыздылығы мен маңыздылығын мойындауды көрсетеді.

Қазақстан өзінің өршіл экономикалық реформаларымен, әртараптандырылған экономикасымен, шетелдік инвестицияларды тарту жөніндегі күш-жігерімен сипатталатын Еуразиялық аймақтың негізгі ойыншысына айналды. Алайда, экономикалық тұрақтылықты қабылдау елдің имиджін қалыптастыруда және инвесторлардың көңіл-күйіне әсер етуде шешуші рөл атқарады. БАҚ осы түсініктерді отандық және халықаралық аудитория тарататын және түсіндіретін негізгі арна ретінде қызмет етеді. Сондықтан бұқаралық ақпарат құралдарында Қазақстанның экономикалық тұрақтылығының бейнесін түсіну оның кеңірек әлеуметтік-экономикалық динамикасын түсіну үшін өте маңызды. Қазақстанның экономикалық тұрақтылығын бұқаралық ақпарат құралдарында бейнелеуге әртүрлі факторлар, соның ішінде саяси оқиғалар, макроэкономикалық көрсеткіштер, әлемдік экономикалық тенденциялар әсер етеді. ЖІӨ-нің өсуі, тікелей шетелдік инвестициялар және фискалдық тұрақтылық сияқты оң экономикалық көрсеткіштер көбінесе бақ-та өркендеу мен өсудің имиджін болжайтын қолайлы ақпарат жинайды. Керісінше, мұнай бағасының ауытқуы, валютаның құнсыздануы немесе саяси толқулар сияқты келеңсіз оқиғалар бұқаралық ақпарат құралдарының назарын күшейтуге және Қазақстанның экономикалық тұрақтылығына күмәнмен қарауға әкелуі мүмкін.

Ұлттық статистика бюросының 2024 жылдың 1 ақпанында берген мәліметі бойынша, елімізде 20 053 665 халық тұрады (Статистика бюросы, 2024). Одан бөлек елдегі инфляция жағдайында төмендеп келеді. Бұл экономикалық көрсеткіштің нақты индексі деуге де болады. Қазіргі көрсеткіш бойынша, елдегі инфляция жағдайы 9,3% (Статистика бюросы, 2024). Ал былтыр Ішкі жалпы өнім 5,1 % құрады (Статистика бюросы, 2024). Бұл мәліметтердің барлығы Қазақстанның экономикалық бағытын, бағдарын, тұрақтылығын көрсететін индекстер. Ал осы цифрлар БАҚ арқылы тарайды. Баспасөз хатшылардың қызметі арқылы, жасалған мәлімдемелер мен зерттеулер арқылы ол қоғамға жол тартады.

Қазақстанның әлемдік тәжірибедегі, БАҚ пен халықаралық мінбердегі медиадискурс алаңында қалыптасқан имидждік ерекшеліктерінің бірі – тұрақты экономикасы. Жыл сайын президент жолдауларынан бастап Үкіметтік отырыстар, сарапшылардың, әлемдік тәжірибелі саясаткерлердің мәтін және сөз контекстінде Қазақстан атауы аталған кезде «тұрақтылық», «бейбітшілік» секілді сөздер қатар қолданылады. Орта Азиядағы экономикасы тұрақты Қазақстанның әлем назарына жиі түсуіне сыртқа саясаттағы образы маңызды рөл атқарады. Соның ішінде инвестициялық табыс, инвесторлармен жұмыс жүргізу секілді аспектілерді баста назарға алу керек.

1991 жылы Кеңес Одағының ыдырауы Табиғи ресурстарға бай орасан Зор Орталық Азия елі Қазақстан үшін маңызды бетбұрыс болды. Күйреу кезінде қиындықтар да, мүмкіндіктер де пайда болды, әсіресе экономикалық дамуда. Осы жылдар ішінде Қазақстан посткеңестік кеңістіктегі қиын экономикадан әлемдік аренадағы серпінді ойыншыға айнала отырып, керемет жолға түсті (Aiqun, 2023).

Посткеңестік аласапыран және экономикалық қиындықтар:

1991 жылы тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан орталықтандырылған жоспарлауға және Кеңес дәуіріндегі салаларға қатты тәуелді нәзік экономиканы мұра етті.

1991 жылы азат етілген Қазақстанның бастапқы ЖІӨ небәрі 24,9 миллиард долларды құрады, бұл елдің алдында тұрған күрделі экономикалық ландшафтты көрсетеді.

Экономикалық реформалар және өсу траекториясы:

Тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары Қазақстан нарқты әртараптандыруға, шетелдік инвестицияларды тартуға және экономиканы әртараптандыруға бағытталған ауқымды экономикалық реформаларды жүзеге асырды.

Үкімет жекешелендіру бастамаларын жүзеге асырды, жеке кәсіпкерлікті ынталандырды және бәсекеге қабілетті бизнес ортасын қалыптастырды.

Инфрақұрылымға, әсіресе энергетика және көлік сияқты салаларға стратегиялық инвестициялар тұрақты экономикалық өсудің негізін қалады. Міне, осының арқасында елдің экономикалық тұрақтылығы қалыптаса бастады.

2023 жылға қарай Қазақстанның ЖІӨ 104,56 миллиард долларға дейін өсті, бұл соңғы үш онжылдықтағы айтарлықтай өсу траекториясын көрсетеді. Кішіпейілділіктен басталғанына қарамастан, Қазақстан қазіргі уақытта номиналды ЖІӨ бойынша әлемде 65-ші орында тұр, бұл оның тұрақтылығы мен табандылығының дәлелі.

Дүниежүзілік Банктің ЖІӨ сатып алу қабілетінің паритетіне (МЖӨ) сүйене отырып, Қазақстанды одан да жоғары, Ирландия, Австрия және Португалия сияқты елдерді басып озып, 41-ші орында тұр. Бұл деректердің барлығы дерлік елдің медиадискурстағы имиджін көрсетеді.

Биыл 14 ақпанда ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтің Қатар еліне мемлекеттік деңгейдегі сапарын атауға болады (Akorda, 2024). Бұл бұрынғы сапарлардан жаңа әрі күн тәртібінде тұрғанын атап өту керек. Қатар – ең бай мемлекет. Оның әлем елдерімен байланысы тікелей инвестициялық салым салу арқылы ерекшеленеді. Ал Қазақстанның Қатармен байланысты экономикалық және саяси қарым-қатынастан стратегиялық деңгейге өтуі әлем назарын аударды. Себебі Қатардың инвестициялық үлкен холдингтерінде отырған менеджерлер әлемдік экономикаға зерттеу жасайтын мамалар. Ендеше Қазақстанның экономикалық тұрақтылығы олардың елге үлкен ақша салуына алып келді.

Қазақстан мен Қатар арасындағы стратегиялық және экономикалық қарым-қатынастың тереңдігі, Қазақстанның экономикалық тұрақты ел екенін әлемдік бірнеше басылым жазды. Мақалада аталған кейстер бойынша контент-анализ жасалады.

«Маңызды қадам ретінде Lesha Bank аймақтағы экономикалық өсу мен технологиялық прогрестің жаңа дәуірін жариялайтын Қазақстандық «Бәйтерек» венчурлық қорымен негізгі келісімге қол қойды. Сонымен қатар, Экономикалық және технологиялық ландшафтқа синергетикалық серпін беруге уәде беретін ұялы байланыс қызметтерімен стратегиялық келісім бекітілді.

Энергетика және инфрақұрылым саласындағы бастамаларға, сондай-ақ энергетиканы дамытуға бағытталған бірқатар жобаларды қамтитын өзара түсіністік туралы меморандумға қол қоюға баса назар аударылады. Осы бастамалардың ішінде Қашаған кен орнында электр станциясы мен газ өңдеу зауытының құрылысы ерекше көзге түседі, бұл энергетика саласындағы айтарлықтай прогрестің катализаторы болуға дайын» (Doha news, 2024) делінген Doha News басылымында. Дәл осыған ұқсас контентті Qatar news agency (Qna, 2024), The times of Central Asia (timesca, 2024) басылымдары да жазды.

Соңғы жылдары Қазақстан өзінің стратегиялық орналасуына, экономикалық әлеуетіне және прогрессивті саясатына назар аудара отырып, шетелдік БАҚ-тың басты назарына айналды. Бұл Орталық Азия елі өзінің кең даласымен, бай мәдени мұрасымен және ерекше даму жобаларымен бүкіл әлем бойынша журналистер мен талдаушылардың қиялын баурап алды. Оның жаһандық дискурста қатысуы кеңейген сайын экономикалық тұрақтылық пен өсу мүмкіндіктері де артып келеді. Қазақстанның шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарында танымал болуына ықпал ететін негізгі белгілер және оның экономикалық тұрақтылыққа тигізетін тезистерін жекелей қарастырамыз:

№	Атауы	Мәні
1	Стратегиялық геосаяси ұстаным	Қазақстанның географиялық орналасуы оны Еуропа мен Азияның тоғысқан жеріне орналастырады, бұл оны аймақтық сауда және көлік желілеріндегі маңызды буынға айналдырады. Шекаралары Ресейден Қытайға дейін созылып, Каспий теңізіне жақын орналасқандықтан,

		Қазақстан Шығыс пен Батыс арасындағы көпір қызметін атқарады. Бұл стратегиялық ұстаным геосаяси сарапшылардың назарын аударып қана қоймайды, сонымен қатар Қазақстанды «Бір белдеу, бір жол» бастамасы (BRI) сияқты инфрақұрылымдық жобаларды дамытудағы негізгі ойыншы ретінде көрсетеді.
2	Экономиканы әртараптандыру	Соңғы жылдары Қазақстан мұнай мен газға дәстүрлі тәуелділіктен бас тартып, экономикасын әртараптандыру бойынша батыл бастамаларды жүзеге асыруда. Ел басшылығы ауыл шаруашылығы, технология, қаржы және туризм сияқты салаларды дамытуға ден қойды. Бұл күш-жігер шетелдік бақ-тың назарынан тыс қалмады және көптеген бақылаушылар Қазақстанның экономикалық реформалар мен модернизацияға белсенді көзқарасын жоғары бағалады.
3	Инвестициялық мүмкіндіктер	Қазақстанның экономикалық реформаға деген ұмтылысы трансұлттық корпорациялар мен шетелдік инвесторлардың қызығушылығын тудырып, қолайлы инвестициялық ахуал туғызды. Ел бай табиғи ресурстармен, білімді жұмыс күшімен және бизнестің дамуына ықпал етуге бағытталған қолдау көрсететін мемлекеттік саясатпен мақтана алады. Шетелдік бұқаралық ақпарат құралдары Қазақстандағы инвестициялар мен бизнесті кеңейту мүмкіндіктерін жиі атап көрсетеді, бұл оның дамушы нарық ретіндегі беделінің өсуіне ықпал етеді. Кейс ретінде Қатарды қарастыруға болады.
4	Мәдени жәдігер және туризм	Қазақстанның бай мәдени мұрасы мен таңғажайып табиғи ландшафттары әлемнің түкпір-түкпірінен саяхатшылар мен шытырман оқиғаларды іздеушілердің назарын аударды. Алматының жанданған көшелерінен Ыстықкөл көлінің тыныш жағалауларына дейін Қазақстан туристер үшін көптеген көрікті жерлерді ұсынады. Қазақстанның шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануы оның мәдени әртүрлілігін, тарихи көрікті жерлерін және дамып келе жатқан туристік инфрақұрылымын жиі атап өтеді, бұл елдің негізгі туристік бағыт ретіндегі әлеуетіне жол түсіреді.
5	Саяси тұрақтылық және дипломатиялық қарым-қатынас	Қазақстанның саяси тұрақтылық пен өңірлік ынтымақтастыққа деген ұмтылысы әлемдік аренада құрметке ие болды. Еуразиялық Экономикалық Одақтың (ЕАЭО) және Шанхай Ынтымақтастық Ұйымының (ШЫҰ) құрылтайшы мүшесі ретінде Қазақстан көрші елдер арасындағы диалог пен ынтымақтастықты ілгерілетуде шешуші рөл атқарады. Шетелдік бұқаралық ақпарат құралдары

		Қазақстанның аймақтағы бейбітшілікті, тұрақтылықты және экономикалық интеграцияны нығайтуға бағытталған күш-жігерін атап өтіп, оның дипломатиялық бастамалары туралы жиі хабарлайды.
6	Экономикалық тұрақтылықтың пайдасы	Қазақстанның шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарында өсіп келе жатқан беделі тек символдық сипатқа ие емес, ол елдің экономикалық тұрақтылығы мен өркендеуіне айтарлықтай пайда әкеледі. Бұқаралық ақпарат құралдарының назарын арттыру Қазақстанның әлемдік аренада көрінуін арттырады, шетелдік инвестицияларды тартады, сауда мүмкіндіктерін ілгерілетеді және халықаралық серіктестіктерді дамытады. Сонымен қатар, бұқаралық ақпарат құралдарында жағымды ақпарат инвесторлардың сенімін арттыруға және тәуекелдерді қабылдауды азайтуға, тұрақты экономикалық өсуге қолайлы жағдай жасауға көмектеседі.

Қазақстанның халықаралық дипломатиядағы, әсіресе Сириядағы қақтығыс мәселелері бойынша келіссөздерді жеңілдетудегі өсіп келе жатқан рөлі атап өтіледі. Бұл Ресей, Түркия және Иран Сириядағы атысты тоқтату режимінің бұзылуын бақылау үшін үшжақты комиссия құруға келіскен Астанада, Қазақстанда өткен келіссөздердің маңыздылығын көрсетеді.

Мониторингтің үшжақты органының құрылуы Қазақстанның аймақтағы бейбітшілік пен тұрақтылықты нығайтуға деген ұмтылысын көрсетеді. Осындай маңызды дипломатиялық кездесулерді өткізу Арқылы Қазақстан жаһандық қақтығыстарды шешуде және халықаралық сын-қатерлерді шешуде негізгі ойыншы ретіндегі беделін арттырады.

«The Guardian» сияқты ірі шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарының Қазақстанның дипломатиялық күш-жігерін жариялауға қатысуы елдің әлемдік аренадағы беделінің артып келе жатқанын одан әрі көрсетеді. Бұл мойындау Қазақстанның дипломатиялық бастамаларына және оның халықаралық деңгейде бейбітшілік пен қауіпсіздікті ілгерілетудегі рөліне оң әсер етеді.

Қорытындылай келе, Қазақстанның шетелдік БАҚ-тағы беделінің артуы оның аймақтық держава және әлемдік экономиканың негізгі ойыншысы ретіндегі маңыздылығының артып келе жатқанын көрсетеді. Қазақстан өзінің стратегиялық артықшылықтарын пайдалана отырып, экономикасын әртараптандырып, мәдени мұрасын насихаттай отырып, алдағы жылдары экономикалық тұрақтылық пен өркендеу үшін жаңа мүмкіндіктер ашуға дайын. Әлем Қазақстанның жетістіктері мен ұмтылыстарына назар аударуды жалғастыра отырып, ел әлемдік аренада жарқын болашаққа бағыт-бағдар беруге дайын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Фуко А. Археология знания / пер. с фр. – Киев, 1996. – 208 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцева. – М., 1990. – 709 с.
3. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Қатар Мемлекетінің Әмірі шейх Тәмиб бен Хамад Әл Тәнимен келіссөз жүргізді. <https://www.akorda.kz/kz/prezident-kasym-zhomart-tokaev-katar-memleketinin-amiri-sheyh-tamim-ben-hamad-al-tanimen-kelissoz-zhurgizdi-1411032>

4. Тәуелсіздік тұрақты экономикамен тұғырлы. <https://aikyn.kz/260053/t-uelsizdik-tu-rak-ty-ekonomikamen-tu-g-yrly>

5. Qatar and Kazakhstan cement ties with multiple agreements. <https://dohanews.co/qatar-and-kazakhstan-cement-ties-with-multiple-agreements/>

6. President of Kazakhstan Hails Qatar's Prosperous Economy, Peace-loving Foreign Policy. <https://www.qna.org.qa/en/News-Area/News/2024-02/14/0088-president-of-kazakhstan-hails-qatar's-prosperous-economy,-peace-loving-foreign-policy>

7. Kazakhstan's President Among First Foreign Leaders to Address Quorum of Qatar's Parliament. <https://timesca.com/kazakhstans-president-among-first-foreign-leaders-to-address-quorum-of-qatars-parliament/>

ӘОЖ 070(051)

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАНЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Шанжархан Зейін

zein_sh@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Баспасөз және баспа ісі кафедрасы
7М03204-Журналистика білім беру бағдарламасының 1-курс магистранты, Астана,
Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Г.Әшірбекова

Соңғы жылдарды жасанды интеллект мүмкіндіктері ғылыми тұрғыдан қарқынды зерттелуде. Шетелдік және отандық ғалымдардың жасанды интеллект туралы еңбектерін мазмұн жағынан жіктесек, жасанды интеллектінің пайда болуы, оның адамзат өміріне әсері, алдағы қауіп-қатерлер мен тәуекел, сондай-ақ журналист мамандар үшін қажетті сервистерді меңгеру және пайдалану, этика және құқықтық заңнамалардың сақталуына байланысты ғылыми талдаулар жиі кездеседі.

Джон МакКарти – американдық көшбасшы және информатика саласындағы инноватор, машиналық интеллект саласын құрған, оны «Жасанды интеллекттің әкесі» деп атайды. «Когнитивист ғалым» алғаш рет «жасанды интеллект» тіркесін 1955 жылы ойлап тауып, 1956 жылы Дартмут конференциясында оқыған баяндамасында қолданған. 1981 жылдың қазан айында Жапония 2020 жылдарға арналған жетілдірілген компьютерлік желілерді құруға бағытталған «Бесінші ұрпақтың компьютерлік жүйелері» атты жалпыұлттық жобаны енгізді. Жапония мұндай бастаманы қолға алған бірінші ел болды. Басқа көрнекті жобаларға Ұлыбританияның «Элви жобасы» және Еуропалық Одақтың «Эсприт бағдарламасы» (Hunter, 1991) жатады.

Жасанды интеллект тарихына шолу жасасақ, Amazon компаниясының Alexa құрылғысы адамның командаларын түсінуге және орындауға қабілетті екенін білу сенсация болды («Интеллект дегеніміз не?», 2022). Бұл – жасанды интеллекттің (AI) алғашқысы. Несиелік машиналардың адамның көмегінсіз шешім қабылдау қабілеті қаржы саласына ғана емес, қоғамға кәдімгідей жаңалық әкелді. Адамның ақпаратты сақтау, басып шығару, тарату, сондай-ақ түсіну қабілеті мен визуализациялау секілді интеллектуалдық қабілеттер жасанды интеллект технологияларына жол беріп отыр. Жасанды интеллект барлық салада уақытты, энергия мен ақшаны үнемдей алғанымен, адам дамуына кедергі келтірмеуі тиіс. Бұл туралы медиа саласындағы зерттеуші ғалымдардың пікірі бір арнаға тоғысады. Жасанды интеллект талантты ешқашан алмастыра алмайды. Сондықтан болашақ журналистің медиа құзыреттілігін қалыптастыруда ең басты ескеретін мәселе – жасанды интеллект мүмкіндіктерін тек көмекші құрал яғни жұмысты жеделдету және жеңілдету үшін пайдалануды үйрету.